

בס"ד, סיון תשפ"א

דבר תורה לפרשת בהעלותך – יעל שלוסברג

פרשת בהעלותך – הפרשה השלישית בחומש – מזמנת לנו הזדמנות נוספת להתבונן במבנה הספר כולו. להבנת מבנה חומש במדבר ניתן להציע מספר חלופות. כל חלופה מאפשרת נקודת מבט שונה על הספר ומייצרת כמובן הדגשים שונים. נציג שתי אפשרויות:

הצעה ראשונה, מחלקת את החומש לשני חלקים ופרק מעבר בין שני החלקים, ומציעה כקריטריון לחלוקה את העיקרון הכרונולוגי:

חלק ראשון: פרקים א-יח – עוסקים בארועי השנה השנייה ונחלק בתוכו לשניים:

פרקים א-י מתרחשים בשנה השנייה כשבנ"י נמצאים עדיין בהר סיני ועוסקים בסדרי המחנה וההיערכות למסע.

פרקים יא-יח מתרחשים גם הם בשנה השנייה אך כשבנ"י נמצאים כבר בדרך וכוללים תלונות של בנ"י.

חלק אחרון: - פרקים כ-לו – עוסק באירועי שנת הארבעים. וכולל תלונות של העם והיערכות לכניסה לארץ.

ניתן להצביע על מבנה כיאסטי בין שני החלקים:

בשנה השנייה ישראל חונים בהר סיני ובשנה הארבעים הם חונים בבעל פעור.

בשנה השנייה ישראל נוסעים ובשנה הארבעים הם שוב נוסעים

בין שני החלקים מופיע פרק יט - העוסק בפרה אדומה ובדרך להיטהר מטומאת מת - ומהווה מעין פרק מעבר

החלוקה הזאת פותחת פתח להתבוננות מעניינת:

השנה השנייה לצאתם מארץ מצרים רצופה באירועים מכוננים ביניהם גם חטאים קשים בעלי השלכה לדורות כמו חטא המרגלים וחטא קורח.

אף השנה הארבעים רצופת אירועים משמעותיים: משברים ונפילות כגון חטא מי מריבה, בעל פעור ומות מרים ואהרון, אך יש בה גם היערכות ממשית לכניסה לארץ.

ומתברר שבתווך שבין שניהם – בין השנה השנייה לבין השנה הארבעים - משתרעות 38 שנות שתיקה שהתורה לא אומרת עליהם דבר וחצי דבר. אלו השנים בהם, כמו שאומרים חז"ל, מתו כל שנה ושנה דור יוצאי מצרים¹.

¹ מדרש איכה רבה, הקדמה פסקה לג, וראו גם בבלי, בבא בתרא, קכא, ע"א

38 השנים האלה מסתיימות בתחילת שנת הארבעים בפרשת פרה אדומה (פרק יט), פרשה המאפשרת היטהרות מטומאת המתים שליוותה אותם לאורך 38 שנות הנדודים במדבר וישראל יכולים מעתה לפתוח פרק חדש.

הגמרא בשבת קטז, א-ב מציגה התבוננות אחרת על מבנה הספר, התבוננות הנעוצה בשני הפסוקים הידועים מפרשת בהעלותך:

וַיְהִי בְּנִסְעֵ הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוֹמָה יְדֹד וַיִּפְצוּ אִיִּבְיָד וַיִּנְסוּ מִשְׁנֵאֵיֶד מִפְּנֵיֶד:
וּבְנַחַח יֹאמֶר שׁוּבָה יְדֹד רַבְבוֹת אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל (במדבר י, לה-לו).
אומרת הגמרא:

תנו רבנן: ויהי בנסוע הארון ויאמר משה - פרשה זו עשה לה הקדוש ברוך הוא סימניות מלמעלה ולמטה
לומר אין זה מקומה

רבי אומר לא מן השם הוא זה (רש"י: לא זה השם – הסיבה - של טעמי הסימניות) אלא מפני שספר חשוב הוא בפני עצמו...

ולמה כתבה כאן? כדי להפסיק בין פורענות ראשונה לפורענות שנייה. פורענות שנייה מאי היא? ויהי העם כמתאוננים. פורענות ראשונה - ויסעו מהר ה' ואמר רבי חמא ברבי חנינא שסרו מאחרי ה' והיכן מקומה? אמר רב אשי בדגלים

כידוע מסומנים שני הפסוקים האחרונים בפרק י' בנונים הפוכות², "סימניות" בלשון הגמרא, שתוהה על תפקידם ומציגה שתי שיטות:

שיטת רבי לפיה "ספר חשוב הוא בפני עצמו" ולכן יש לסמנו באופן מיוחד.

שיטת רשב"ג לפיה מטרת הסימניות היא להצביע על כך שפרשה זו – שני פסוקים אלו - אינה במקומה. אם כך יש לתהות מדוע נכתבו כאן? תשובת הגמרא היא "כדי להפסיק בין פורענות ראשונה לפורענות שנייה". אף רש"י נוקט שיטה זו.

טענת הגמרא היא שאין הכתוב רוצה לכתוב שלוש פורעניות – קרי שלושה חטאים – רצופים, כדי לא ליצור חזקה של חטא, ולכן מפסיק בין פורענות לפורענות באמצעות שני פסוקים אלה.

אלא שהתבוננות בפסוקים לא מגלה כל פורענות לפני הפסוקים הנידונים, וממילא אין הפסוקים מייצרים כל הפרדה בין פורענות ראשונה לשתיים שמופיעות אחריהם: המתאוננים וקברות התאוה! תשובת הגמרא לשאלה מהי הפורענות הראשונה היא: "ויסעו מהר ד'" (פס' לג), "שסרו מאחרי ד'". ניתן לומר שכאן מצביעה הגמרא על שורש הפורעניות והחטאים כולם: חולשה אמונית שתלווה את ישראל לאורך כל שנות המדבר ותעלה שוב ושוב בטענותיהם.

תנועה שנעה בין קוטב ההתקרבות וקבלת עול מלכות שמים, לבין קוטב ההתרחקות והמרידה בד'. זו כאמור הפורענות הראשונה, אם כל הפורעניות. בינה לבין שתי הפורעניות הנוספות (המתאוננים וקברות התאוה) יפסיקו שני הפסוקים המסומנים בנוני"ם הפוכות, פסוקים המתארים את הליווי

² על משמעות הנונים הפוכות ראו הרב יהושע ויצמן, המאגר התורני של ישיבת מעלות יעקב, לחיות עם פרשת השבוע, פרשת בהעלותך, למה הנ' הפוכה?

וההגנה שמספקת השכינה לישראל. דומה שלעיתים הם נזקקים להגנה וחציצה מפני האויבים שמבחוץ, ולעיתים נדרשת הגנה וחציצה דווקא מפני האויבים הפנימיים.

נראה, שהתבנית להפרדה בין הפורענויות שמציעים חז"ל בפרשת בהעלותך (סוף פרק י ופרק יא) תקיפה לאורך כל החטיבה השנייה של החלק הראשון של החומש - פרקים י-יח, חטיבה העוסקת באירועי השנה השנייה, ומהווה מעין "קוד פנימי" המכתיב את סדר כתיבת הנושאים השונים. **התורה לא מאפשרת שלוש פורענויות להיכתב ברצף ומפרידה ביניהן באמצעות אירוע נוסף או באמצעות פרקי מצוות.** התמונה המתקבלת היא כדלהלן:

פורענות ראשונה - שורש כל הפורענויות: ויסעו מהר ד' (פרק י, לג)

הפסקה בין הפורענויות - ויהי בנסוע הארון (פרק י, לה-לו)

פורענות שנייה – מתאוננים (פרק יא, א-ג)

פורענות שלישית – קברות התאווה (פרק יא, ד-לה)

הפסקה בין הפורענויות – חטא מרים (פרק יב)³

פורענות ראשונה – חטא המרגלים (פרק יג-יד, לט)

פורענות שנייה – המעפילים (פרק יד, מ-מה)

הפסקה בין הפורענויות – יחידת מצוות שיש בהן מימד של תיקון לחטא המרגלים (פרק טו)

פורענות ראשונה – קורח ועדתו (פרק טז)

פורענות שנייה – "אתם המיתם את עם ד'" – המגיפה (פרק יז)

הפסקה בין הפורענויות – יחידת מצוות לכהנים, מצוות המהוות תיקון לחטא קורח (פרק יח)

פרק הטהרה - פרה אדומה (פרק יט) – מהווה פרק מעבר המפסיק בין אירועי השנה השנייה לאירועי שנת הארבעים ומאפשר לפתוח פרק חדש בחיי העם כפי שהסברנו לעיל.

לסיכום ניתן לומר שבפרשת בהעלותך מובלע העיקרון המסדר את הפרקים הראשונים של ספר במדבר, הפרקים העוסקים באירועי השנה השנייה. עיקרון זה קובע שלא תכתבנה בתורה שלוש פורענויות סמוכות כדי שלא תיווצר חזקה של חטא המביא פורענות על העם.

ניתן לומר אף יותר מזאת: התייחסות לתוכן הפסוקים הנדונים מצביעה לא רק על עצם ההפרדה הנוצרת בין האירועים, אלא גם על השגחת ד' הצמודה המלווה את ישראל כאומרת: אף ישראל ינסו לוותר על הארץ או על הנהגת ד' – הוא לא יוותר עליהם. הארון – קרי השכינה – מלווה את ישראל בנסיעתם

³ זהו חטא פרטי ורק מרים נענשת עליו ולכן יכול בהקשר זה לשמש כגורם המפסיק בין פורענות לפורענות.

ובמנוחתם ומגינה עליהם מפני כל צר ואויב – פנימי וחיצוני - הקם עליהם בדרך, כדברי דעת זקנים :
"ובנחה יאמר וגו' - כשהיה הענן שוכן על המשכן היה אומר יהי רצון שישבו כל האלפים והרבבות של
ישראל במקומם במספרם ולא יחסר מהן איש". דומה שבימים אלו, אחרי אסון מירון, מקבלות מילים
אלו משנה תוקף.